

Madarász Imre: A megírt élet.

Vittorio Alfieri *Vita* c. önéletrajzának elemzése.

Rovó-kiadványok, Budapest, 1992. 140 old.

Sajnálatos módon ritka eset, hogy az olasz irodalom valamely klasszikusáról magyarul, magyar szerző tollából önálló könyv jelenjen meg. Pedig irodalmunk története ezer szállal kötődik Itáliához, az olasz nyelvhez, művészetéhez, szellemiséghez egyaránt. Balassi Bálint szerelmi lírája petrarkista ösztönzések nyomán született, Zrínyi az olasz eposzokat — Tassóét, Marinóét — tanulmányozta a Szigeti Veszedelem megírása előtt, de még Csokonai is megtanulta Dante nyelvét a „kálvinista Rómában” anélkül, hogy az igazít valaha is reménye lett volna meglátni. A régi századokban ugyanis az olasz irodalom eredetiben való ismerete szinte természetes volt, hozzátartozott a művelt költő fogalmához Magyarországon is. S noha 19. és 20. századi irodalmunkban kissé háttérbe szorult az olaszos tájékozottság a németes és franciás, majd az angolos mögött, azért még a Nyugat nagy nemzedékének „Itália-honvágya” közismert, s Babits Dante-fordítása jelzi azt a folyamatos érdeklődést, amely a magyar líterátorok részéről az olasz klasszikus alkotások iránt megnyilvánult.

Íróink–költőink mély Itália-élménye és olasz irodalmi orientációja azonban egyáltalán nem párosul a kiemelkedő olasz alkotók valamelyest is szélesebb körű magyarországi ismeretével. A kapcsolattörténeti tanulmányok és Itália-esszék szépen gyarapodó sora nem pótolhatja a hozzánk földrajzilag is oly közel eső Itália nemzeti irodalmának rendszeres és szakszerű megismerését.

Míndez kellően indokolhatja azt a figyelmet, amellyel Madarász Imre egyre gyarapodó italianisztikai munkássága felé fordulunk. Az utóbbi években számos tanulmány jelent meg tőle, főként az olasz felvilágosodás nagyjairól, majd Cesare Beccaria-fordítását adta ki (1989). Ezt követte Man-

zoniról szóló kismonográfiája (1991), amely nem csupán az olasz romantika legnagyobb írójának pályáját rajzolta meg, hanem a Risorgimentonak, a nemzeti öntudatra ébredés korának hű képét is megfesti. A sort most Vittorio Alfieriről szóló könyve folytatja, s így a 18. század második felének ellentmondásos, sokat vitatott íróegységéről ad képet az olasz irodalom iránt érdeklődő magyar olvasóknak.

„A mi Alfierink olyan ember, hogy már a neve hallatán büszkék vagyunk olaszságunkra... Valahányszor Itália felkel szabadságáért, tiszteletteljes lelkesedéssel köszönti Alfierit, s benne felismeri magát” — írta róla még a 19. század közepén az olasz irodalomtörténet „atyja”, Francesco de Sanctis. Egyenesen Dante mellé állította őt, amikor ezeket írta: „Újjászülető irodalmunknak Alfieri az atyja, mint a régi Dante volt: ez a két költő dobogtatja meg leginkább az olasz szívet”. Igaz, hogy de Sanctis lelkes szavainak hamarosan bírálói is akadtak. Alfieri jelentőségét azonban ők sem vonták kétségbe, csupán az értékelés szempontjait kívánták átalakítani. Az európai irodalomban betöltött helyét végül is Benedetto Croce jelölte ki megnyugtatóan, amikor a német *Sturm und Drang* mozgalomával és Rousseau-val állította őt párhuzamba s klasszicista és preromantikus vonásaira egyaránt felhívta a figyelmet.

Kétségtelen, hogy Alfieri hírnevét elsősorban drámáinak (*Antonius és Kleopátra*, 1775; *Polinice, Oneste, Antigone, Don Garzia*, 1775–90 között; *Filippo*, 1785; *La finestrina*, 1804; stb.) és verseinek köszönhette, s mögöttük mindig háttérbe szorult nagyszabású önéletrajza (*La vita*, 1774–1803). Épp ezért választotta Madarász Imre elemzése tárgyául ezt a bensőséges őszinteséggel megírt, fordulatos, ma is lebilincselő önval-

lomást, joggal remélve, hogy az író egyénisége, írói alkata innen lesz leginkább megismerhető és leghitelesebben bemutatható a magyar olvasóknak.

A könyv három nagy egységre tagolódik. Az elsőben a *Vita* keletkezési körülményeit ecseteli a szerző, itt szól a filológiai-textológiai és kronológiai kérdésekről s arról az útról, amelyen át a drámaíró a vallomásos epikáig eljutott. A második rész az önéletírás részletes elemzése, ahol a hangsúly a szerző eszmei fejlődésének bemutatására esik. A származás, család, gyermekkor, tanulóévek, utazások, politikai tapasztalatok, szerelmi bonyodalmak, olvasmányélmények és elvesztett illúziók egyaránt formáltak, jelentékeny mértékben alakították Alfrieri írói karakterét s e tényezők kapnak hangsúlyt az elemzés menetében is. Az utolsó fejezet a

Vita utóéletét vázolja fel s arra a — számkra meggyőzőnek hangzó — álláspontra helyezkedik, hogy az önéletrajz nemcsak eszmetörténeti és biográfiai, hanem esztétikai szempontból is fontos, értékes alkotás, amely a korábnál előkelőbb helyet érdemel az olasz író munkásságában.

„Magyarországon, sajnálatos módon, sem az író, sem a művét nem ismerik és nem értékelik irodalmi rangjának megfelelően” — írja Madarász Imre. Mi most már hozzátehetjük: remélhetőleg változni fog ez a helyzet, s ebben épp az ő könyvének lesz döntő szerepe, úttörő jelentősége.

Bitskey István